

Szabolcs de Vajay (1921.-2010.)

Prošlog ljeta, kada je 6. srpnja 2010. u 89. godini u svom domu u Veveyu u Švicarskoj umro Szabolcs de Vajay, ugledni povjesničar, genealog i heraldičar mađarskog porijekla, pomoćne povijesne znanosti izgubile su njegovom smrću još jednog svog istaknutog predstavnika na svjetskoj razini. Pokojni profesor Vajay bio je iskreni prijatelj brojnih hrvatskih medievista te je rado održavao s njima veze, poticao genealoška istraživanja hrvatskih plemićkih rodova, a jednom je i osobno sudjelovao kao predavač u radu medievističke radionice u Dubrovniku. Nažalost, zbog poodmaklih godina i s njima povezanih zdravstvenih problema, ti su se kontakti u posljednjim godinama prorijedili, ali nikad nisu prekinuti niti postali manje prijateljski i iskreni.

Szabolcs de Vajay rođen je 9. listopada 1921. u Budimpešti, a pripadao je kalvinističkoj plemićkoj obitelji iz županije Szilágy, u današnjoj sjeverozapadnoj Rumunjskoj, koja je nakon Prvog svjetskog rata preselila u Budimpeštu. Nakon školovanja u Budimpešti, gdje je maturirao na katoličkoj Gimnaziji sv. Emerika, te započeo studij prava, studirao je u Švicarskoj, gdje je boravio i tijekom Drugoga svjetskog rata te je kao uvjereni pacifist podržavao pokušaje Mađarske da izađe iz rata. Zbog političkih neslaganja s mađarskim fašističkim režimom 1944. je čak u odsutnosti osuđen na smrt, a uspostava komunističkog režima i njegov žestoki obračun s pripadnicima plemstva onemogućio mu je povratak i nakon Drugoga svjetskog rata. Kao politički emigrant (iako se sam zapravo nije smatrao politički pretjerano zainteresiranom osobom), ulagao je velike napore kako bi pomagao drugim mađarskim izbjeglicama, prvo onima koji su u progonstvo otišli neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, ali i onima koji su u njega bili otjerani nakon sloma mađarske revolucije 1956. (a koje je većina prethodne mađarske emigracije gledala podozrivo zbog "komuni-

stičke" prošlosti). Nakon Drugoga svjetskog rata emigrirao je u Argentinu, koja mu je postala drugom domovinom, ako se to u njegovu slučaju uopće može reći jer je bio iskreno kozmopolitska osoba, te u kojoj se uključio u organizaciju kulturnog i znanstvenog života. Nakon pada Peronovog režima bio je argentinski ambasador pri UNESCO-u u Parizu (1959.-1983.), a kao takav stekao je naročito velike zasluge za podržavanje razvoja društvenih i humanističkih disciplina u čitavoj Južnoj Americi (organizacijski, znanstveno i financijski). Usporedo s diplomatskom aktivnosti na području kulture, odigrao je važnu ulogu i u organizaciji genealoških istraživanja na svjetskoj razini te je od samog osnutka 1971. bio važan član vodećih tijela udruge *Confédération Internationale de Généalogie et d'Héraldique* (kojoj je od 1982. do 1985. bio i predsjednik, a od 1985. do smrti počasni predsjednik). Uz organizacijsko djelovanje, ali i znanstveni rad, pokojni profesor predavao je na brojnim poslijediplomskim studijima na različitim svjetskim visokoškolskim ustanovama, među kojima i na Odsjeku za srednjovjekovne studije Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti, putem kojeg je i došao u jači kontakt s hrvatskim znanstvenicima koji su na njemu studirali ili predavali. Ipak, ni to ne iscrpljuje svu širinu njegove aktivnosti, jer se uz znanstveni rad bavio i publicistikom (tijekom života radio je i kao novinar), ali i književnošću te je objavio više zbirki pjesama, ali i romana (uglavnom s povijesnom srednjovjekovnom tematikom).

U svom znanstvenom radu bavio se različitim temama, od usko specijaliziranih genealoških i heraldičkih studija do studija iz političke i društvene povijesti (posebice onim o bračnoj politici europskih dinastija te povijesti viteštva). Njegovi su radovi najvećim dijelom vezani uz srednjovjekovnu povijest Ugarske, ali i uz povijest drugih dijelova Europe poput Burgundije i Španjolske. U kronološkom smislu zanimale su ga teme od ranog srednjeg vijeka do najnovijih razdoblja (doktorirao je na temu o pokušaju restauracije Habsburgovaca u Mađarskoj 1921. g.). Kao vitez protestantskog ogranka Malteškog reda, puno je pažnje posvetio proučavanju povijesti toga reda te je savjetima i stručnošću pomagao obnovu katoličkog ogranka reda u Mađarskoj, a kao povjesničar sastavio je i povijest reda te na leksikografski način prikupio i obradio životopise ugarskih članova reda od 16. do 20. st. (*A Máltai Rend magyar lovagjai, 1530-2000* [Ugarski vitezovi Malteškog reda], 2 sv., Budimpešta 2002.). U svojim je radovima naglašavao savezni karakter srednjovjekovne i ranonovovjekovne Ugarske (koristeći termin *archiregnum Hungaricum*), suprotstavljajući se unitarističkim gledanjima. Uvijek je pokazivao interes za hrvatsku povijest, posebice za povijest različitih velikaških rodova (u prvom redu knezova Krbavskih i Šubića Bribirskih), a podrobno se osobno pozabavio plemićkim obiteljima na području današnje istočne Slavonije u kasnom srednjem vijeku u genealoškoj studiji o obitelji Zay objavljenoj 1998. u časopisu *Turul* (sv. 71, str. 58-67) pod naslovom "A csömöri Zay családrol" [O obitelji Zay od Csömöra]. Za sobom je ostavio opsežan istraživački arhiv, s brojnim podacima za povijest ugarskih, ali i hrvatskih, plemićkih obitelji te biblioteku koji su od listopada o.g. pohranjeni u dvorcu Károlyi (sada sjedištu

mađarskog ogranka Malteškog reda) u mjestu Fehérvárcsurgó kraj Székesfehérvára u Ugarskoj, gdje je tom prigodom održan i manji znanstveni skup u njegovu čast, a koja će biti otvorena za uporabu istraživačima.

Pokojni profesor Vajay bio je vrstan znanstvenik i neumoran kulturni djelatnik, ali još više dobar i iskren čovjek, uvijek spreman pomoći i podržati druge. Volio je život i u njemu nalazio užitak (od bavljenja književnošću i znanošću do uživanja u međuljudskim odnosima i svakodnevnim životnim radostima), uvijek ga želeći dijeliti s drugima (prijateljujući s najširim mogućim krugom osoba bez obzira na njihov društveni položaj, imovno stanje, porijeklo ili dob). U tome je bio slika i prilika nekog drugog, daleko elegantnijeg, vremena, te jedna idealizirana, romantična, verzija plemića i viteza kojima se i bavio.

Damir Karbić